

Täysistunto

Keskiviikko 31.5.2017 klo 14.03—18.59

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisen avun antamista ja pyytämistä koskevasta päätöksenteosta

Hallituksen esitys HE 72/2016 vp

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2017 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 1/2017 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä.

Tämän asian yhteydessä esitellään lisäksi päiväjärjestyksen 9. ja 10. asia, ja keskustelu sallitaan myös näistä asioista.

Ensimmäinen puheenvuoro, ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja edustaja Vanhanen, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.59 **Matti Vanhanen kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämän hallituksen esityskokonaisuuden tarkoituksena on saattaa Suomen lainsäädäntö kehittyvän kansainvälisen yhteistyön edellyttämälle tasolle. Oman aikansa tämä on ottanut. Lissabonin sopimuksen keskinäistä yhteisvastuuta koskevat lausekkeet neuvoteltiin asiallisesti ottaen syksyllä 2003 osana perustuslaillisen sopimuksen neuvotteluja, ja omalla tavallaan tunnen mielihyvää siitä, että olen saanut olla finalisoimassa sitä nyt ulkoasiainvaliokunnan puitteissa. Oman aikansa on vienyt, mutta hyvä näin, että nyt saamme oman lainsäädäntömme sille tasolle, että pystymme kaikin osin vastaamaan Lissabonin sopimuksen velvoitteisiin. Mutta niin kuin hallituksen esityksessä ja myös ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä todetaan, tämä ei johdu pelkästään Lissabonin sopimuksesta, vaan tällä varaudutaan ylipäättään kehittyvään kansainväliseen yhteistyöhön vastaamiseen. Pohjoismaiden keskinäinen solidaarisuus ja erityisesti Suomen ja Ruotsin kahdenvälisen yhteistyön tiivistyminen ovat myös syitä tälle lainsäädännölle.

Valiokunta pitää tärkeänä, ettei Suomella ole lainsäädännöllisiä esteitä osallistua muiden unionimaiden tai Pohjoismaiden tukemiseen kriisitilanteissa eikä myöskään esteitä avun pyytämiselle. Esityskokonaisuuden hyväksymisen jälkeenkin Suomi päättää itse turvallisuuspoliittisista ratkaisuksistaan ja toiminnasta avun antamiseen ja pyytämiseen liittyvissä tilanteissa.

Ulkoasiainvaliokunnan käsittelemässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki, jossa säädellään ylimpien valtioelinten päätöksenteosta kansainvälistä apua annettaessa ja pyydettyä. Valiokunnan käsittelemä esitys koskee vain näiden ylimpien valtioelinten päätöksentekoa eikä esimerkiksi Lissabonin sopimuksen sisältöä. Korostan, että kyse ei

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

ole vain sotilaallisen avun antamisesta tai pyytämisestä vaan että avun sisältö määräytyisi kulloisenkin tilanteen mukaan.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on perustuslakivaliokunnan tekemistä säätämisyjärjestystä koskevista huomautuksista johtuen joutunut tekemään muutoksia hallituksen esityksen sisältämään lakiehdotukseen poikkeuksellisen kiireellisissä ja vakavissa tilanteissa sovellettavan kiireellisyysmenettelyn osalta, jotta laki voidaan saattaa voimaan tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa yksimielisessä mietinnössään, että kansainvälisen avun antaminen ja pyytäminen varsinkin tilanteissa, joissa apu voi sisältää merkittäviä sotilaallisia voimavaroja tai sotilaallisten voimakeinojen käyttöä, on sellainen ulko- ja turvallisuuspoliittisesti merkittävä sekä laajakantoisesti ja periaatteellisesti tärkeä toimenpide, joka edellyttää eduskunnan osallistumista päätöksentekoon ottaen huomioon sotilaallisten voimavarojen tai voimakeinojen käytöstä johtuvat ulko- ja turvallisuuspoliittiset seuraukset.

Lakiehdotuksen mukaisen normaalin päätöksenteon puitteissa eduskuntaa kuullaan joko ulkoasiainvaliokunnalle annettavan selvityksen tai eduskunnalle annettavan selonteon muodossa. Tämä on tuttu menettely muun muassa tuohon äsken keskusteltuun kriisinhallintaan osallistumisesta sovellettavasta päätöksentekotavasta. Mutta poikkeuksellisen kiireellisissä ja vakavissa tilanteissa eduskunta saa tiedon tilanteesta ja suunnitelluista päätöksistä ja toimenpiteistä ulkoasiainvaliokunnalle annettavan tiedon muodossa. Kiireellisissä tilanteissa valtioneuvoston on tämän jälkeen tekemänsä päätös viipymättä saatettava eduskunnan käsiteltäväksi selonteon muodossa.

Suomeen kohdistuvissa uhkatilanteissa voimassa oleva kansallinen lainsäädäntö turvaa viranomaisten toimintamahdollisuudet. Ulkoasiainvaliokunta korostaa mietinnössä, että Suomen antaessa apua lakiesityksen tarkoittamassa kiireellisessä päätöksentekomenettelyssä tulee sotilaallisen voimankäytön mahdollisuus ottaa huomioon tilanteissa, joissa ministeriön päätöksellä annettava apu sisältää sotilaallisia voimavaroja. Valiokunta korostaa, että näissä tilanteissa yksittäisen sotilaan tai sotilasjoukon oikeudellisen aseman, toimivaltuuksien ja omasuojan tulee olla lähtökohtaisesti mahdollisimman selkeästi määritelty.

Valiokunnan mielestä näissä tilanteissa kiireellinen päätös tulisi tehdä valtioneuvoston yleisistunnon tai tasavallan presidentin toimesta, sillä kiireellisessä tilanteessa uuden sotilaalliseen voimankäyttöön valtuuttavan päätöksen tekemiseen ei todennäköisesti olisi aikaa. Eli vielä selkokielellä: Niissä tilanteissa, joissa sinällään tehdään päätös sotilaallisten voimavarojen lähettämisestä tai käyttämisestä, pitää kyetä analysoimaan etukäteen, muuttuuko se tilanne sellaiseksi, jossa myös käytettäisiin sotilaallista voimaa, ja jos on perusteluja vähänkään näin ajatella, tulee tämä alkuvaiheenkin päätös tehdä tämän kiireellisen menettelyn tarkoittamalla raskaammalla menettelytavalla.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että lakiehdotuksen sisältämän kiireellisyysmenettelyn käytännön turvaamiseksi valtioneuvoston tulee selvittää menettelytapojaan ottaen huomioon eduskunnan rooli päätöksenteossa. Selvitys tulee antaa eduskunnalle vuoden 18 loppuun mennessä. Valiokunta korostaa selvityksen merkitystä, koska kiireellisyysmenettelyn toimivuuden kannalta on olennaista, että valtioneuvosto kykenee toimimaan päätösvaltaisesti nopeissa tilanteissa, joissa voidaan olla keskellä yötä tai loma-aikaan päätöksiä tekemässä. Samalla on syytä selvittää valtioneuvoston ja eduskunnan yhteistoiminnan varmistamista kiireellisissä tilanteissa. Tässä on meille sen selvityksen jälkeen myös eduskun-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

nan puolella kotiläksyä tarkastella, miten todella tällaisissa kiireellisissä menettelyissä eri käytännön toimintatavat myös tämän talon sisällä toimivat.

18.05 Mikko Savola kesk: Arvoisa rouva puhemies! Tämä lakikokonaisuus, missä on tämä kansainvälisen avun antaminen ja vastaanottaminen sekä hallituksen esitys eduskunnalle laiksi Puolustusvoimista annetun lain, aluevalvontalain ja asevelvollisuuslain muuttamisesta, tuo kyllä tätä meidän lainsäädäntöämme ehkä tähän nykytilanteeseen mitä sopivimmalla tavalla.

Äsken puhuttiin tästä Irakin kriisinhallinnasta, Irakiin liittyvästä koulutusoperaatiosta ja nyt sitten kansainvälisen avun antamisesta ja vastaanottamisesta laajemminkin. Pitää muistaa, että tätä lainsäädäntöä tulkitaisin enemmän mahdollistavana lainsäädäntönä elikkä niin, että jos meiltä pyydetään apua ja me sitä haluamme antaa tai haluamme ottaa sitä apua vastaan eli pyydämme itsellemme, niin tässä käydään joka kerta poliittinen vakava harkinta ja poliittinen päätöksenteko, missä osallisena ovat niin tasavallan presidentti, valtioneuvosto kuin eduskunta, vähintään ulkoasiainvaliokunnan ja puolustusvaliokunnan kautta.

Tässä oli selkeästi huomattavissa, että poliittinen yhteisymmärrys oli vahvaa siinä, että tämä lakikokonaisuus halutaan tehdä. Mutta tietysti se, mikä puhututti eniten ja mistä varmasti ne vahvimmat keskustelut puolustusvaliokunnassakin käytiin, oli nämä palvelussuhde-ehdot, se, että vakuutukset, palkkauehdot ja niin edelleen ovat kunnossa. Tässähän nyt tietysti on se, että reserviläisiltä, jotka tähän osallistuvat, kerätään sitoumukset ja tämä osallistuminen on vapaaehtoista, mutta sitten kantahenkilökunnan puolesta tämä on velvoittavaa osallistumista. Tästä tietysti on erilaisia mielipiteitä, mutta kokonaisuuden kannalta tämä on varmasti paras mahdollinen vaihtoehto.

18.07 Ulkoasiainministeri Timo Soini: Rouva puhemies! Viime vuonna hyväksytyssä ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetaan: "Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka nojaa perustuslakiin kirjattuihin arvoihin, oikeuksiin ja velvollisuuksiin ja edistää niitä. Turvallinen ja luottamukseen perustuva yhteiskunta on tärkeä osa uskottavaa ja menestyksellistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa." Uskottavan ja menestyksellisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttaminen edellyttää toimivia työkaluja, ja nyt valiokunnat ovat sanoneet sanansa lakiehdotuksesta, joka sisältää tällaisia työkaluja eli ylimpien valtioelinten päätöksentekomenettelyt kansainvälistä apua annettaessa ja pyydetäessä. Kiitän valiokuntaa hyvin laaditusta mietinnöstä. Tämä on ollut kaiken arvostuksen arvoinen.

Meillä on siis käsittelyssä nyt lakiehdotus, joka sisältää periaatteellisesti merkittävän uudistuksen, ja sen vuoksi sitä on valmisteltu harkiten. Myös eduskunnan valiokunnat ovat käsitelleet asiaa huolellisesti ja hyvässä yhteistyössä valtioneuvoston kanssa. Ulkoasianvaliokunnan mietintöön sisältyvä lopputulos täyttää perustuslain vaatimukset ja tarjoaa ratkaisut esillä oleviin kysymyksiin. Lakiehdotus on välttämätön ja ikävä kyllä myös hyvin ajankohtainen. Siitä kertovat Manchesterissä tehdyt terrori-iskut aiempien Pariisin, Brysselin, Nizzan ja Berliinin iskujen lisäksi.

On muistettava, että Suomi on jo Lissabonin sopimuksen ratifioidessaan sitoutunut panemaan täytäntöön EU:n yhteisvastuulausekkeen ja keskinäisen avunannon lausekkeen, jotka koskevat kaikkia jäsenvaltioita yhtäläisesti. Tämän lakiehdotuksen säännökset yhdessä sen rinnalla valmisteltujen puolustusministeriön ja sisäministeriön lakiesitysten kanssa varmistavat sen, ettei Suomessa ole lainsäädännöllisiä esteitä osallistua kansainvä-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

lisen avun antamiseen tai vastaanottamiseen. Suomen ja Ruotsin molemminpuolinen tahotila on puolustusyhteistyön syventäminen. Laki edistää myös tämän tavoitteen toteuttamista. Suomi päättää aina itse, mitä apua se pyytää ja mitä apua se antaa. Mitään apua ei ole syytä rajata ennakolta pois. Lailla suodaan ja luodaan selvät pelisäännöt, missä menettelyssä korkeimmat valtioelimet tekevät tapauskohtaisen arvioinnin ja ratkaisevat avun pyytämisen ja antamisen.

Laki mahdollistaa kansallisen päätöksenteon avun antamisessa ja vastaanottamisessa myös EU:ta laajemmin kansainvälisessä yhteistyössä, ja nämä avunanto- ja vastaanotto-lausekkeet voivat olla hyvinkin erilaisia, mutta on tärkeää, että kansalliset päätöksentekomenettelyt ovat sellaisia, että päätöksiä kyetään tekemään muuttuvissa tilanteissa ja tarvittaessa nopeasti. Kiireellisissäkin tilanteissa päätökset on luonnollisesti tehtävä perustuslain edellyttämällä tavalla.

Lakiin oli tärkeää sisällyttää kiireellisyysmenettely, koska tiedämme, että asiat voivat tapahtua hyvinkin nopeasti. Julkisuudessa on pohdittu paljon sitä, onko kiireellisyysmenettelyn maantieteellinen raja, EU-jäsenvaltiot sekä Pohjoismaat, loppuun asti mietitty esimerkiksi brexitin valossa. On kuitenkin muistettava, että tämä maantieteellinen raja koskee vain kiireellisyysmenettelyä. Suomi voi pyytää apua EU:n ja Pohjoismaiden ulkopuolelta tavanomaisessa menettelyssä, jos valtiojohto yksittäistapauksessa sen hyväksi näkee.

Arvoisa puhemies! Tämä laki on uusi työkalu meidän ulko- ja turvallisuuspoliittisessa pakissamme. Nämä muutokset yhdessä puolustusministeriön ja sisäministeriön valmistelujen lakiehdotusten kanssa merkitsevät isoa periaatteellista muutosta. Suomen turvallisuutta vahvistetaan varautumalla avunannon tilanteisiin niin avun antajana kuin vastaanottajanakin. Suomen on aika lunastaa Lissabonin sopimukseen sisältyvä sitoumus ja saattaa kansalliset päätöksentekomenettelyt sellaiseen kuntoon, että apua voidaan tarvittaessa pyytää ja antaa. Ulkoasianvaliokunnan mietintöön sisältyvä lausumaehdotus sisältää tärkeän toimeksiannon valtioneuvostolle käytäntöjen nopeuttamiseksi ja sujuvoittamiseksi tavalla, joka ottaa huomioon myös eduskunnan roolin kiireellisissä tilanteissa. Valtioneuvostossa ryhdytään näitä kysymyksiä viipymättä tutkimaan.

Puhemies Maria Lohela: Seuraavaksi puolustusvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Kanerva.

18.12 Ilkka Kanerva kok (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemiehemme! Hyvät kollegat! Todellakin 2000-luvun alkupuolella Vanhasen toisen hallituksen eläessä parhaita päiviään kävimme pääministerin kanssa Lissabonissa allekirjoittamassa täällä tuhansia kertoja siteeratun Lissabonin sopimuksen. Kiireemme on ollut hieman hämäläinen tämän Lissabonin sopimuksen toimeenpanoa koskien, nyt käsiteltäviä, edustaja Vanhasen äsken esittelemiä yksityiskohtia ja myöskin hallituksen esitys 94:ää koskien, jonka erinomaisen esittelyn itse asiassa edustaja Savola täällä jo pelkistetysti tekikin. Hyvä näin.

Itse asiassa koko tämä prosessi on käytännöllisesti katsoen kaikilta poliittisilta osiltaan yksimielinen. Tässä ei ole ollut minkäänlaisia asennoitumisongelmia. Ainoa tämän pitkän prosessin viimevaiheen hiushalkeama koskee, niin kuin tiedämme, jo täällä mainittua palveluvelvoitetta, joka on tulkittu hieman eri tavoin tämän pitkän prosessin loppuvaiheessa salin eri puolilla.

Ymmärrän varsin hyvin ne näkökannat, joita järjestöt tähän keskusteluun ovat halunneet tuoda. On järjestöjen tehtävä tietysti viimeiseen saakka pitää omista näkökannoistaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

huoli, mutta rehellisyyden nimissä on sanottava, että neuvotteluissa, jotka ovat olleet pitkiä, perusteellisia, myöskin työnantajapuoli on ollut poikkeuksellisen, sanoisiko turkulaisittain, höveli ymmärtämään niitä tarpeita, joita järjestöt ovat neuvottelupöytään tuoneet. Tiedämme, että tässä suhteessa on haluttu tulla vastaan niin pitkälle, että missään muussa vastaavassa työmarkkinapoliittisessa tilanteessa tai asetelmassa en ainakaan itse muista vuosikymmeniin asiaa noteeratun näin pitkälle kuin mitä tässä tapauksessa on tosiasiasa asianlaita. Se koskee tietysti siis palvelusuhteen ehtoja ulkomailla tapahtuvassa palveluvelvoitteen täyttämässä.

Ymmärrän siis sen puolen asiassa, että jotkut vetoavat siihen, että suostuessaan lähtemään töihin valtiolle kantahenkilökuntaominaisuudessa nämä henkilöt eivät ole voineet tietää tämän lainsäädännön aikana mukanaan tuomia velvoitteita heille. Mutta samalla voi tietysti filosofisesti aprikoida aina sitä, että jos olet sotilaan ammatin tielle lähtenyt, niin siihen on aina kuulunut se, että olet myöskin sitoutunut puolustamaan niitä arvoja, jotka suomalaisen yhteiskunnan puolesta ovat oikeaksi katsotut. Niitten samojen arvojen puolustamisesta on luonnollisesti kysymys riippumatta, missä maantieteellinen raja kulloinkin kulkee.

Tämä pieni hiushalkeama tämän asian merkittävyyttä koskien ei ole häiritsemässä sitä, etteikö tämä asia saa uskoakseni eduskunnassa hyvin vankan ja selvän tuen taakseen. Uskon henkilökohtaisesti, että kaikki ne asian valmistelussa esillä olleet näkökannat huomioon ottaen, jotka tässä on esille tuotu, tulevat käytännössä — käytännössä — merkitsemään sitä, että se Suomen sana, jonka me annamme kansainväliselle yhteisölle siitä, että Suomi on sanansa mittainen valtio, sanansa mittainen maa, ja että me voimme myöskin saada vastaavassa tilanteessa apua muilta valtioilta, muilta kansakunnilta, on täytettävissä vapaaehtoisuuden tietä. Ei ole mitään aihetta epäillä, etteikö tämä koko orkesteri saada soimaan juuri sillä tavoin, että vapaaehtoisuuden pohjalta tullaan mukaan näihin tehtäviin. Mutta jos on joku pieni taktinen ydinryhmä, niin on hyvin tärkeää, että ei kyetä myöskään Suomen valtion antamaa sanaa kiristämään kansainvälisillä markkinoilla, kun on kysymys Suomen valtiollisen velvollisuuden täyttämisestä.

Tämä on tärkeä ja herkkä kysymys, ja tässä mielessä valiokunnan enemmistö päätyi sille kannalle, että Suomen uskottavuuden ja sanan pitävyyden kannalta on tärkeää, että muut valtiot, Lissabonin sopimuksessa mukana olevat osapuolivaltiot, voivat luottaa siihen sitoumukseen, jonka Suomen valtio kansainvälisiä velvoitteita täyttäessään on kansainväliselle yhteisölle antanut.

18.18 Timo Heinonen kok: Arvoisa herra puhemies! Kyse on Lissabonin sopimuksessa jo lähes kymmenen vuotta sitten meidänkin antamastamme lupauksesta, niin kuin näissä aiemmissa puheenvuoroissa on esille tullut. Vuonna 2009 me annoimme ja me saimme lupauksen, että "kaikin mahdollisin keinoin", siitähän tässä on kyse, avunanto- ja yhteisvastuulausekkeiden täyttämisestä. Asiaan on noussut esille oikeastaan, ei kauan sitten, tämän Ruotsin sukellusvenejahdin kohdalla, missä emme voineet olla mukana auttamassa, ja toisaalta sitten Pariisin terrori-iskujen pyynnön jälkeen, kun jouduimme vähän niin kuin kiertotietä menemään apua antamaan, kun emme suoranaisesti pystyneet tuon Lissabonin sopimuksen henkeä täyttämään.

Ehkä liiankin suurelle huomiolle Suomessa on noussut se, että tässä puhutaan, että me olemme apua koko ajan antamassa. Mielestäni vähintäänkin yhtä suuresta syystä olemme

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

tätä tekemässä siksi, että voisimme myös apua saada pahimmalla hetkellä. Mieluummin itse puhuisin avun vastaanottamisen ja antamisen lainsäädännöstä.

Puolustusvoimille tulee siis uusi tehtävä kansainvälisen avun antamisesta ja muusta kv-toiminnasta. Itse uskon, että vapaaehtoisuuden myötä nämä henkilöt löytyvät näihin tehtäviin niin reserviläisten kohdalla, missä se on ehto, mutta myös kantahenkilökunnan kohdalla. Jos oikein olen ymmärtänyt, niin tämä pakollisuus voisi tulla kysymykseen vain tietyissä kriittisissä tehtävissä, jotka koskisivat esimerkiksi tällaisia korkeasti koulutettuja yksilöitä, joilla on esimerkiksi Horneteihin tai johonkin muuhun tekniseen osaamiseen sitä taitoa, mitä muilla ei ole. Ei voi olla niin, että meidän avun antaminen tai vastaanottaminen jäisi siitä kiinni.

Arvoisa puhemies! Päätöksentekoprosessit ovat olleet käsittelyssä tässä omana osanaan, ja on hyvä, että parlamentaarinen kate niissä katetaan mahdollisimman laajasti. Ja jos oikein olen ymmärtänyt, niin siinä ratkaisu on kaikkia tyydyttävä, myös näiden kiireellisyysmenettelyiden kohdalla. Meidän pitää huolehtia siitä, että ratkaisu voidaan tehdä nopeimmillaan myös minuuteissa.

18.20 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Itselläni on ollut etuoikeus käsitellä tässä kyseessä olevia lakipaketteja — kai tässä yhteydessä niin voi puhua — niin hallintovaliokunnassa kuin puolustusvaliokunnassa, ja tämä iso tavoite antaa apua ja odottaa, että saa joskus apua vastaan, on tässä salissa kaikkia yhdistävä tavoite. Yksityiskohtia toki on, mutta niin kuin puolustusvaliokunnan puheenjohtaja tuossa mainitsi, hiushalkeamiakin on ja ehkä vähän muutamaa hiustakin paksumpia. Tästä esittelen puolustusvaliokunnan mietinnössä olevan vastalauseen 1 seuraavaksi:

Yhdymme hallituksen esityksen perusteluihin siitä, että Lissabonin sopimuksen velvoitettiin vastaaminen edellyttää muutoksia Suomen lainsäädäntöön. Esityksessä on kuitenkin yksityiskohtia, joita emme voi hyväksyä. Nämä koskevat Puolustusvoimien henkilöstön osallistumista kansainvälisen avun tehtäviin.

Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan osallistumisen sotilaallisen voimankäytön tehtäviin olisi suotavaa perustua suostumukseen siltä osin kuin kyse on sellaisista henkilöistä, jotka ovat aloittaneet palvelussuhteissaan ennen nyt ehdotetun sääntelyn voimaantuloa. Myös puolustusvaliokunnan mietinnössä nostetaan tämä perustuslakivaliokunnan varsin yksiselitteinen kanta esiin.

Puolustusvoimien kantahenkilökunnan osallistumisen kansainvälisen avunannon tehtäviin tulisi jo olemassa olevan henkilöstön osalta perustua sopimusmenettelyyn, eli linja tässä olisi vastaava kuin kriisinhallintaoperaatioissa on.

Emme voi hyväksyä menettelyä, jossa työnantaja työlainsäädännön peruseriaatteen vastaisesti yksipuolisesti ja ilman neuvottelua olennaisesti muuttaa virka- ja työsuhteen ehtoja. Nämä periaatteet ovat siis myös sotilaiden osalta, sotilaathan ovat antaneet virkavalansa ja sotilasvalankin aikanaan vannoessaan omat valansa senaikaisen lainsäädännön mukaisessa tilassa.

Ehdotamme edellä olevan perusteella, että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena, paitsi 12 b §:n 1 momentti muutettuna vastalauseen mukaisesti: 12 b §, vastalauseen muutosehdotukset.

Tähän muutosehdotukseen ovat sosiaalidemokraattien lisäksi yhtyneet myös vihreiden, vasemmistoliiton ja RKP:n puolustusvaliokunnassa edustamat edustajat. Elikä oppositio valiokunnan osalta on tämän esityksen takana yksimielisesti.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

18.24 **Lea Mäkipää ps:** Arvoisa puhemies! Käsittelen tätä hallituksen esitystä 94, ja aluksi on todettava, että puolustusvaliokunnassa teimme hyvää, tiivistä yhteistyötä, vaikka ei ihan yksimielinen tämä mietintö loppujen lopuksi ollutkaan.

Arvoisa puhemies! Suomella on ollut historiallisista syistä johtuen ulkopoliitikassa verrattain kapea liikkumatila. Kylmän sodan päättymisen jälkeen tilanne on ollut Suomen kannalta vapaampi, vaikka viime aikoina kansainväliset jännitteet ovatkin taas kiihtyneet. Tarve kansainvälisen avun antamisen ja vastaanottamisen sallivalle lakimuutokselle on ollut ilmeinen vähintään vuodesta 2009, jolloin Lissabonin sopimus astui voimaan. Siinähan Suomi sitoutuu siihen, että se antaa pyydettyä muille jäsenvaltioille apua aseellisen hyökkäyksen, terrori-iskun, luonnonkatastrofin tai muun suuronnettomuuden kohdatessa. Apua annetaan kaikin käytettävissä olevin keinoin. Avunantolauseke koskee YK:n peruskirjan mukaista puolustautumista, hyökkäykseen siinä ei anneta valtuuksia. Osittain tällä lainmuutoksella on kuitenkin EU-kehikkoa laajempi merkitys. Suomi voi lain voimaan tullessa antaa ja vastaanottaa kansainvälistä apua myös muilta ulkomailta. Valiokunnan mietintö on osa kokonaisuutta, jonka muodostavat ulkoasiainvaliokunnan mietintö kansainvälisen avun päätöksentekoa koskien ja hallintovaliokunnan sisäministeriön hallinnonalaan kuuluva mietintö.

Mikä tämän lainsäädäntömuutoksen merkitys sitten on? Nyt Puolustusvoimille lisätään uusi neljäs tehtävä. Puolustusvoimille annetaan ensi kertaa mahdollisuus sotilaallisen avun tehtäviin. Se on Suomen kannalta iso periaatteellinen muutos, jos tämän myötä tulemmekin lainsäädännössä verrokkimaiden kanssa samalle tasolle. Lainsäädäntömuutos vahvistaa Suomen puolustuspoliittisen yhteistyön edellytyksiä.

Julkisessa keskustelussa hallituksen esityksestä leijonanosan on saanut palkatun henkilöstön osallistuminen kansainvälisen avun tehtäviin. Valiokunta on mietinnössään painottanut sitä, että kantahenkilökunnan osallistuminen kansainvälisen avunannon tehtäviin perustuu virkavelvollisuuteen. Ei haluta joutua siihen tilanteeseen, että avainhenkilö kieltäytyisi tiettyyn tehtävään osallistumisesta ja siten vaarantaisi tehtävän ripeän toimeenpanon. Tärkeää on kuitenkin, että kantahenkilökunnan osalta käytetään ensisijaisesti sellaista henkilöstöä, joka on sitoutunut kansainvälisiin tehtäviin. Valiokunta yhtyi hallituksen esityksen näkemykseen siitä, että reserviläisten ja varusmiesten osalta osallistuminen Puolustusvoimien kansainväliseen toimintaan tulee perustua täyteen vapaaehtoisuuteen. Ja vaarallisiin tehtäviin ei voi asevelvollisia käyttää lainkaan. Sen varmistaminen, että Suomella on riittävä kyky suoriutua kansainvälisen avunannontehtävistä, vahvistaa Suomen uskottavuutta kansainvälisenä puolustuskumppanina ja edesauttaa sitä, että tiukan paikan tullen meille annetaan myös apua.

Lopuksi: Ei voida myöskään ajatella, että käytettäisiin vain sellaisia sotilaita, jotka ovat astuneet Puolustusvoimien palvelukseen tämän lain voimaan astumisen jälkeen, mitä oppositiokin mietinnössä esittää. Silloin joidenkin tehtävien osalta saatettaisiin joutua odottamaan jopa vuosikymmeniä, ennen kuin niihin saataisiin lain voimaantulon jälkeen palveluksen aloittanut sotilas. Puolustusministeriö on päässyt mielestäni lopputulokseen henkilöjärjestöjen kanssa palvelussuhteen ehdoista kansainvälisen avunannon tehtävissä. Valiokunnassa katsoimmekin, että tämä edesauttaa sitä, että näihin tehtäviin löytyy aina tarvittava joukko halukkaita sotilaita. Ja henkilökohtaisena kantana on, että toivottavasti emme koskaan joudu pyytämään tai antamaan apua.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

18.29 **Mika Kari sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Mäkipää tässä omassa puheenvuorossaan totesi, että jos tämä järjestelmä perustuisi vapaaehtoisuuteen eli sopimusperusteiseen lähtöön, niin kuin kriisinhallintapuolella tällä hetkellä perustuu, niin avun antamisen osalta muutos tähän omaan valmiuteemme veisi vuosikymmeniä aikaa, ennen kuin ne sotilasvirkoihin tänään tulevat sotilaat ikään kuin kattaisivat tämän koko avunannon spektrin eri tehtävissä — mainitaan täälläkin, niin hallituksen esityksessä kuin puheenvuoroissa muutenkin, se, että haetaan tällaisia erityissuorituskykyjä ja halutaan varmistaa, että helikopterit lentävät ja niin edelleen.

Mutta kyllä minä haluan kysyä ministeriltä: Jos me lähetämme heikosti motivoituneita ihmisiä näihin tehtäviin, pakolla, siis takautuvalla lainsäädännöllä, niin eikö se ole suurempi uhka kuin se, että me ottaisimme näille uusille sotilaille, jotka sotilaan virkaan astuvat, ikään kuin jo lainsäädännön kautta velvollisuuden osallistua — tullessaan tietäisivät, että tehtäviin kuuluu myös kansainväliset tehtävät? Ja ne, jotka ovat tulleet sotilasvirkaan ennen lain voimaan astumista, tulisivat [Puhemies koputtaa] kriha-menettelystä tutulla tavalla sopimusten kautta näitä tehtäviä hoitamaan ja hyvin motivoituneina.

18.30 **Pertti Salolainen kok:** Arvoisa puhemies! Olen hieman pahoillani siitä, että tässä joudutaan nyt käsittelemään näin tärkeää asiaa täällä illan tuntumassa, jolloin väkeä on vähän paikalla, ja kuitenkin näissä laeissa, myöskin niitten toteuttamisessa, eduskunnan rooli on erittäin keskeinen. Eli on vähän harmillista, että näin on.

Totean vain — enkä lähde toistamaan niitä tärkeitä pointteja, jotka tässä valiokunnan puheenjohtaja Vanhanen totesi — että tämä on erittäin tärkeä lisäpanos ja lisätyökalu Suomen turvallisuuspoliittiseen työkalupakkiin ja Lissabonin sopimuksen käytännön toteuttamiseen, jos ikäviä paikkoja tulee.

Ei pelkästään tämän kansainvälisen avun antaminen ja vastaanottaminen, vaan eduskunnan tontilla on vielä muukin asia eli tiedustelulainsäädännön läpivieminen tämän vuoden aikana, mikä toivottavasti tulee tapahtumaan. Silloin meillä on lisäkalustoa siihen, millä tavalla voimme kansainvälisesti turvata Suomen asemaa.

Tämä ei ole suinkaan mikään yksinkertainen asia, koko tämä kansainvälisen avun antaminen ja vastaanottaminen, siellä voi tulla todella kiperiä paikkoja varsinkin kiireellisissä tilanteissa, joissa oikeastaan mikään ennakkotilanne ei auta, vaan ne voivat olla niin kerta kaikkiaan erikoisia, vakavia paikkoja, että niissä kyllä Suomen päätöksentekokykyä ihan viimeiseen asti koetellaan, esimerkiksi joissakin tietyissä terroristihyökkäyksissä ja niin poispäin.

Mutta todella tärkeitä asioita, ja todella olisi ollut hyvä käsitellä vähän niin kuin laajemman kuulijakunnan läsnäollessa.

18.32 **Puolustusministeri Jussi Niinistö:** Arvoisa rouva puhemies! Jotta esitetyn lakipaketin tarkoitus toteutuisi, jouduimme puolustusministeriössä jo valmistelun alussa valitsemaan henkilöstön osalta ne toimintatavat, joilla varmistetaan, että Puolustusvoimien kaikki suorituskyvyt ovat käytettävissä. Näin ollen ainoaksi vaihtoehdoksi jäi Puolustusvoimien henkilöstön, niin sotilaiden kuin siviilien, velvollisuus osallistua kansainvälisen avun antamisen ja tietenkin myös vastaanottamisen tehtäviin. Kansainvälisen avun antamisen tehtäviin osallistuvat sotilaat ja siviilit tulee kuitenkin valita ensisijaisesti niistä henkilöistä, jotka ovat sitoutuneet Puolustusvoimien kansainvälisiin tehtäviin tai jotka ovat sillä het-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

kellä valmiita lähtemään näihin tehtäviin. Edustaja Kari, tällä varmistetaan mahdollisimman motivoitunut henkilöstökokoonpano.

On kuitenkin välttämätöntä varautua myös sellaiseen tilanteeseen, jossa taidoiltaan ja tiedoiltaan riittävää henkilöstöä ei saada kokoon tehtäviin sitoutuneista henkilöistä. Silloin henkilöitä tulee voida määrätä osallistumaan tehtäviin työnjohto-oikeuden mukaisesti palvelusvelvollisuudella. Henkilöstön velvollisuuden vastapainoksi säädettäisiin työnantajalle oma velvollisuus käyttää ensisijaisesti sellaista Puolustusvoimien henkilöstöä, joka on sitoutunut Puolustusvoimien kansainväliseen toimintaan. Koska tästä työnantajan velvollisuudesta säädetään lailla, se on painava velvollisuus, josta ei helpoin perustein voi livetä.

Kansainvälisen avun antamista koskevassa päätöksenteossa käsitellään käytettävät henkilöstöresurssit ja olosuhteet, mihin henkilöstöä ollaan lähettämässä. Nämä asiat otetaan huomioon siis jo päätöksenteossa. Kansainvälisen avun antamisen tehtävä olisi aina tilapäinen tehtävä, joten siitä ei voitaisi valittaa samaan tapaan kuin siirrosta toiselle paikkakunnalle. Puolustusvoimissa henkilöstöä määrätään normaaliin tapaan esimerkiksi tilapäisesti pitkille virkamatkoille tai oppikursseille ilman, että näistä olisi mahdollisuutta valittaa, koska kyse ei ole siirtymisvelvollisuuden toteutumisesta. Itse asiassa kaikki valtion virkamiehet ovat velvollisia lähtemään tilapäisille virkamatkoille ja tilapäisille kursseille työnantajan määräämänä ilman erikseen säädettyä siirtymisvelvollisuutta tai valitusmahdollisuutta. Nyt ehdotettu henkilöstöpykälä ei siis poikkeakaan normaalista käytännöstä valtiolla, koska kyse on tilapäisistä tehtävistä. Vapaaehtoisuus voisi johtaa siihen, että erityisesti kiireellisyysmenettelyn tapauksessa sen avulla kiristettäisiin ennalta sovittuja parempia palvelussuhteen ehtoja.

Edustaja Kari nosti esiin myös sen, pitäisikö tämän lain koskea ainoastaan Puolustusvoimien palvelukseen astuvia uusia henkilöitä. Vastaus on: ei, jakoa ei voida tehdä vanhan ja uuden henkilöstön välillä. Puolustusvoimien sotilashenkilöstö uusiutuu noin 300 henkilöllä vuodessa. Jos velvollisuus osallistua esimerkiksi sotilaallisen voimankäytön tehtäviin rajattaisiin vain niihin sotilaisiin, jotka tulevat palvelukseen uuden lain voimaantulon jälkeen, merkitsisi se noin 30 vuoden siirtymäkautta, siviileillä se olisi pidempi. Toiseksi, meillä on lainsäädännön lähtökohtana, että voimaan tultuaan se koskee kaikkia, ei vain sen voimaantulon jälkeen palvelukseen tulleita. Niin ikään vapaaehtoisuusperiaate vähentäisi olennaisella tavalla uskottavuutta Suomen sitoutuneisuuteen kansainvälisen avun antamiseen toisen valtion sitä pyytäessä. Sillä olisi kielteinen vaikutus toisten valtioiden suhtautumiseen Suomen mahdolliseen omaan avunpyyntöön.

Lopuksi vielä toteaisin näistä neuvotteluista, mitä puolustusministeri on käynyt henkilöstöjärjestöjen kanssa, että ne on saatu päätökseen ja kokonaisuus odottaa vielä hyväksyviä vastauksia, mutta järjestöjen neuvottelijat ovat kuitenkin ilmaisseet tyytyväisyytensä ehtoihin. Ja voin yhtyä puolustusvaliokunnan puheenjohtajan edustaja Kanervan toteamukseen, että varsin höveleitä ehdoista on kyse.

18.36 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri kertoi, että henkilöstöjärjestöt olisivat tyytyväisiä palvelussuhteen ehtoihin. Niin varmaan ovatkin, koska lähtötilanne neuvotteluissa oli se, että tarjottiin henkilöstölle kotimaan palvelussuhteen ehtoja — ulkomaalaisiin tehtäviin, vaarallisiin tehtäviin kotimaan palvelussuhteen ehtoja. Eli käytännössä nollataso neuvotteluille oli olemassa, ja se nollataso oli jo sellainen, jota henkilöstöjärjestöt eivät olleet valmiit hyväksymään, vaan hyväksyivät sitten

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

nämä ulkomaan palvelussuhteen ehdot, joissa on luonnollisesti paremmat tuet ja paremmat rahalliset korvaukset.

Mutta se, mistä ministeri ei suostunut neuvottelemaan henkilöstön kanssa, oli vapaaehtoisuus tai pakko. Sekin on hyvä sanoa. Kun kerrotaan, mistä neuvoteltiin, on hyvä sanoa myös, mistä ei suostuttu edes neuvottelemaan.

Ja kun viittaatte ja vertaatte sotilasvirkoja muihin valtion tilapäisiin, lyhytaikaisiin työtehtäviin ulkomailla, itse ainakin näen, että on hyvin erilaista lähteä vaikkapa johonkin eurooppalaiseen maahan salkun kanssa tai sitten johonkin maailmankohteeseen aseiden kanssa [Puhemies koputtaa] sotilaallista palvelua suorittamaan. Ja jos ensisijaisesti haetaan vapaaehtoisia, mitä jos tuleekin se pakon paikka? Mimmoinen motivaatio silloin lähtijällä on?

18.38 Mikko Savola kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täytyy ministeriötä ja ministeriä puolustaa kyllä tämän asian osalta. Tässähän tietysti käytiin mittava kuuleminen ja kierros valiokunnankin osalta, ja tietysti ensimmäisenä tämä oli työmarkkinakysymys. Nämä palvelussuhde-ehdot palkkojen osalta, kuten täällä on viitattu — melko hövelithän nämä tulevat olemaan. Eli korvaukset tulevat olemaan kohdillaan.

Mutta se itse päätarkoitus, jotta niitä esteitä ei tulisi: on olemassa kantahenkilöön kuuluvia avainhenkilöitä, joiden poisjäänti voi pahimmassa tapauksessa estää koko joukon, Merivoimien aluksen, Ilmavoimien lentokoneen ja niin edelleen, liikkeellelähden ja vaarantaa pahimmassa tapauksessa koko operaation. Ja tällainen esimerkkihän on olemassa vuodelta 2014, kun EU:n taisteluosastoa muodostettiin, jolloin tällainen pieni avainryhmä esti tämän. Joten ensisijaisesti vapaaehtoisuus, mutta ei voida päästää tilannetta siihen, että koko operaatio jäisi toteutumatta muutaman henkilön takia. Siksi tämä on tänne sisään tehty.

18.39 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tästä keskustelusta on nyt saanut kyllä sellaisen kuvan, että kukaan ei haluaisi lähteä ja kaikki, jotka lähtisivät, lähtisivät pakotettuina. Itse kun valiokunnassa olen tätä kuulemista saanut olla läpikäymässä, niin minulle on jäänyt kyllä täysin erilainen kuva. Minä haluaisin ministeriltä nyt vielä tässäkin salissa läsnäolijoille ja myös tätä istuntoja seuraaville hivenen avautua siihen, että olenko itse ymmärtänyt aivan väärin, että kaikki pakotettaisiin, kukaan ei haluaisi lähteä vapaaehtoisesti. Minulla on käsitys, että valtaosa löytyy vapaaehtoisista ja tätä tietä on tarkoitus myös edetä.

Ja kysyisin myös hivenen näistä kriittisistä tehtävistä, avainhenkilöistä: teillä, arvoisa ministeri, on varmasti käsitys siitä, minkälaista joukkoa todennäköisesti tämä pakottaminen tai velvoite voisi koskea?

18.40 Krista Mikkonen vihr (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Itsekin valiokunnassa tuota asiaa käsiteltyäni minulle on jäänyt se kuva, että nimenomaan tämä koko ajatus perustuu hyvin vahvasti vapaaehtoisuuteen ja vapaaehtoisia tulee löytymään. Heidän kauttaan voimme Suomena kyllä täyttää tämän Lissabonin sopimuksen velvoitteet, niin kuin kuuluukin olla. Se, että tässä salissa nyt epäillään, ettei lähtijöitä olisi, ei minusta todellakaan vastaa sitä keskustelua, mitä valiokunnassa olemme käyneet. Ja itse kyllä näen, että tässä tulee niin iso tehtävänmuutos nykyisessä työsuhteessa oleville, että on ihan perusteltua, että heidän osaltaan olisi pohjattu vapaaehtoisuuteen, koska todellakin, niin kuin muuten mietinnössä monessa kohtaa tulee esille, vapaaehtoisuuteen ensisijaisesti aiotaan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

perustaa, enkä usko, että se olisi vaarantanut Suomen mahdollisuutta täyttää tämän Lissabonin sopimuksen vaatimuksia.

18.41 Mika Kari sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin edustaja Heinonen hyvin tietää ja niin kuin osaltaan sanoitte, vapaaehtoisiahan on ollut koko ajan lähtemässä, niin myös meidän kriha-operaatioihimme, jotka taitavat ihan täysin perustua vapaaehtoisuuteen, myös kantahenkilökunnan osalta. Mutta se huoli, jonka toin esiin, oli Aliupseeriliiton ja Upseeriliiton huoli, ei ainoastaan kansanedustajan huoli tai puolustusvaliokunnan jäsenen huoli. Se huoli ei liity siihen, etteikö meiltä löydy rohkeita miehiä ja naisia ottamaan ja kantamaan vastuuta maailmallakin olevista sodista ja konflikteista, mutta se, että lainsäädäntöä luodaan takautuvasti, pakolla, on se, johon Upseeriliitto ja Aliupseeriliitto omissa lausunnoissaan viittaavat.

Itse en ihan jaksa uskoa siihen vakuutteluun, että tällä lainsäädännöllä poistettaisiin ne pullonkaulat, jotka tähän ministeriön näkökulmaan liittyvät, että pitää pakolla varmistaa ne avainhenkilöt, että saadaan se helikopteri lentämään, yksilöimättä nyt vaikkapa tehtäviä sen tarkemmin. Minulla on itselläni semmoinen käsitys, että tällä lainsäädännöllä ei ihan kaikkea korjata ja edelleenkin me tarvitsemme motivoituneita ihmisiä, ei vain ainoastaan lähtemään käskyn kanssa.

18.43 Matti Vanhanen kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä tämä on ollut erittäin vaikea kokonaisuus. Ulkoasiainvaliokunnan puolella oli kyse siitä, miten tämä saadaan perustuslain kanssa linjaan, ja puolustusvaliokunnalla ehkä vielä vaikeampi kysymys, työehtoihin liittyvät kysymykset, mutta minä arvostan sitä, että puolustusvaliokunta on tämän ratkaisun, voi sanoa, määrätietoisella tavalla hakenut. Kyse on kuitenkin perimmältään siitä, että on valtiosopimus ja ylimmillä valtioelimillä täytyy olla mahdollisuus tehdä päätöksiä, osallistumispäätöksiä. Siinä vaiheessa ei ole tarvetta tai mahdollisuutta harkita, voidaanko se käytännössä toteuttaa, eli sen takia on tärkeää, että tämä on aukoton. Uskon, että kunhan vuodet kuluvat — ja yhdyn edustaja Mäkipään toiveeseen siitä, että tätä ei tarvitse koskaan soveltaa — niin tietysti myös sitä kautta tulevat uudet upseeripolvet ja sotilaat, jotka ovat jo töihin lähtiessään tienneet, että tämä on osa heidän työtään.

Puhemies Maria Lohela: Ministeri Niinistö, 2 minuuttia.

18.44 Puolustusministeri Jussi Niinistö: Arvoisa puhemies! Edustaja Heinoselle vastaisin, että vapaaehtoisia kyllä löytyy kansainvälisen avun antamisen tehtäviin, niin kuin niitä on löytynyt kansainvälisen kriisinhallinnan tehtäviin. Se ei tule olemaan mikään ongelma, en usko siihen, joten keskustelu on siltä osin pitkälti teoreettista.

Edustaja Heinonen kysyi näistä kriittisistä tehtävistä, avainhenkilöistä, avainryhmistä, keitä tämä mahdollinen palvelusvelvollisuus voisi koskettaa. Edustaja Savola mainitsi vuoden 2014 Euroopan unionin taisteluosaston valmiuteen asetetun helikopteriosaston, ja se on oikea esimerkki, mikä on ollut julkisuudessa. Tämä osasto ei olisi lähtenyt tietyn avainryhmän takia toimintaan. Mutta ehkä on parempi, etten liikaa mainitse esimerkkejä näistä avainhenkilöistä tai avainryhmistä, ettei saada erityisiä ajatuksia tulevaisuuden varalle.

Mutta jos totta puhutaan ja pakon tielle on mentävä, niin työnantaja on velvollinen ottamaan huomioon henkilön painavat sosiaaliset syyt, jotka voivat vapauttaa henkilön kan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

sainvälisen avun antamisen tehtävästä. Tällainen voisi esimerkiksi olla omaishoitajana toimiminen, ja esimerkiksi tällä periaatteella henkilö voitaisiin vapauttaa tehtävästä.

Vielä on todettava, että tämä työmarkkinajärjestöjen kanssa neuvottelussa syntynyt palvelussuhteen ehtojen kokonaisuus on voimassa puolustusministeriön puolelta siinä tapauksessa, että henkilöstöpykälän keskeiset periaatteet, kuten palvelusvelvollisuus, säilyvät muuttumattomina. Siinä tapauksessa neuvottelutulos lähetetään aikanaan sitten valtiovarainministeriön lopullisesti hyväksyttäväksi.

18.46 Tiina Elovaara ps: Arvoisa rouva puhemies! Olemme merkittävän asian äärellä. Siihen nähden tosiaan sali on suhteellisen tyhjä, mutta onneksi argumentit eivät ole, ja tämä palveluvalvoiteasia sai tässä ansaitsemansa huomion. Se on hyvä, tärkeä, keskeinen tekijä.

Meillä ulkoasiainvaliokunnassa puhututtivat ehkä enemmän eduskunnan rooli erityisesti kiireellisen menettelyn kohdalla ja ne mahdolliset skenaariot, joita tällä muutoksella tarkoitetaan. Niihin liittyen olen tottunut jo hyvin siihen, mitä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan tulee, että keskustelu on monesti aika militanttia, se on aika maskuliinista. Haluankin hieman virkistää jäljellä olevia — no, nyt on yksi nainen lisäkseni paikalla — mieliä siitä, että kansainvälisiä tilanteita, joissa tätä pykälää sovelletaan, voi olla monenlaisia. Ne voivat olla vaikkapa luonnonkatastrofeja, humanitaarisia kriisejä ja monia muitakin kuin näitä sotilaallisia asioita.

Oma huoleni kohdistuu ei niinkään lainsäädäntöön vaan siihen, mikä on meidän valtioneuvostomme todellinen käytännön kyky toimia tällaisessa hätätilanteessa, ehkä mitä tulee poikkihallinnollisuuteen ja ihan henkilötaitoihin. Tiedämme, että hallitus vaihtuu neljän vuoden välein, ministerit vaihtuvat. Harjoitteletko te, ulkoministeri ja puolustusministeri, näitä tilanteita varten? Onko siellä koko valtioneuvoston henkilökunta paikalla? Tiedätkö te, mitä tehdä, jos tsunami arktisesta suunnasta tulisi? Täysin teoreettista, mutta joka tapauksessa, eli enemmän kysymys on siitä, miten käytännössä ihminen toimii ammatillisesti, kuin ehkä niinkään näillä sotilaallisilla skenaarioilla leikkimisestä.

18.48 Pertti Hakanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Elovaara piti kyllä raikaa puheenvuoron, ja monta kohtaa allekirjoitan. Se herättelee myöskin keskusteluun niitä otsikoita, joita tässä tuli esille. Me olemme tärkeän asian äärellä myöskin minun mielestäni. Puolustusvoimille tulee uusi tehtävä, kun mietitään sitä, että meidän on kuitenkin saatettava lainsäädäntö sillä tavalla ajan tasalle, että saamme meidän kaikenlaisen valmiuden myöskin kansainvälisen yhteistyön edellyttämälle tasolle.

Myöskin puolustusvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Kanerva toi hyvin vahvasti esille puheenvuorossaan sitä toimivuutta, luotettavuutta ja ensinnäkin sitä uskottavuutta siitä, että jos tarvitaan apua tai ollaan apua antamassa, niin pitää olla myöskin ennakkotilanne siitä, että toiseen valtioon voidaan luottaa. Siltä lähtökohdalta meidän pitää lainsäädäntöä rakentaa, ja tämä on äärimmäisen tärkeä myöskin siltä osin tuoda nyt ajan tasalle.

Mitä täällä on käyty keskustelua palvelussuhteen ehdoista kantahenkilökunnan osalta, niin itseänikin sotilasvalan ja virkavalan tehneenä kyllä tietysti alkuun hirvitti hieman se, että nyt virassa olevaa kantahenkilökuntaa pakotettaisiin tehtäviin. Ymmärrän äärimmäisen hyvin järjestöjen tavoitteet siitä keskustelusta ja niistä neuvottelupyynnöistä, mitä ministeriön suuntaan tuli. Lopputulos on kyllä äärimmäisen hyvä mielestäni siltä osin, mikä oli lähtökohta, mistä lähdettiin liikkeelle.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

Minä haluan tuoda myöskin sen näkökulman tähän esille, että lainsäädännön valmistuessa, tullessa voimaan Puolustusvoimien tehtävään tulee yksi lisäys. Minä korostan vain sitä, että kantahenkilökuntaa olevalla sotilaalla PV:n tehtävät on yksi tärkeä huoneentaulu, jota sääntillisesti myöskin noudatetaan, ja siinä ei juurikaan ole sellaista kriittisyyden varaa, vaan se on kyllä semmoinen huoneentaulu, joka arvostetaan korkealle, ja sitä hoidetaan ihan pilkunkin kohdalta.

18.50 Ilkka Kanerva kok: Arvoisa puhemies! Nyt on hyvä sanoa, että tuossa edustaja Hakasen puheenvuorossa tuli läpi kyllä hyvin vahvasti ammatti-ihmisen etiikka näitä tämäntyyppisiä tehtäviä koskien. Sitä on vaikea paremmin enää sanoiksi pukea.

Itse asiassa pyysin puheenvuoron, puhemies, sen vuoksi, että kollega Kari täällä haastoi hieman edustaja Mäkipäätä, ja halusin nousta ylös kertoakseni, että edustaja Mäkipään argumentit ovat täsmälleen kohdallaan. Myöskin ministeri tässä myöhemmin viittasi samaan. Tämä, että se koskisi vain palvelukseen astuvia, uusia palvelussuhteen kautta palvelukseen tulevia kantahenkilökunnan jäseniä, tulisi todella meille osoitetun kaavan mukaan kestämaan yli 30 vuotta. Se kai ei voi olla tarkoitus, että tämän lain — sen nyt jo kymmenen vuotta odotettua — voimaantulo täydessä mitassaan kestäisi näin pitkään.

Se käsitys täällä nyt vallitsee, että jos minä olen sitoutunut sotilaan ammatissani tämän tyyppisiin tehtäviin mutta en ole tiennyt, että se edellyttää tehtäviä myöskin ulkomailla, niin ei tämä laki minua pakota lähtemään ulkomaille, jos minun elämäntilanteeni on muuttunut. Tämä laki mahdollistaa myös ihmisen elämäntilanteen pakottavista syistä huomioon ottamisen, ettei sinua sinne pakettina lähdetä viemään, ja tämä on myöskin vastaus sille, onko ihminen motivoitunut vai ei. Jos on todelliset syyt sotilaan etiikka huomioon ottaen kieltäytyä siitä tehtävästä elämäntilanteeseensa vedoten, niin se on mahdollista. Mutta en usko, että siihen tilanteeseen koskaan joudutaan, koska kaikkien käytettävissä olevien ennustetietojen mukaan tämä orkesteri soi vapaaehtoispuhjalta.

Puhemies Maria Lohela: Ennen ministerin puheenvuoroa vielä edustaja Mika Kari.

18.52 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Ei kai tämä vuosikymmenien ikään kuin virkojen täyttö nyt koskisi avun antamisessa ja vastaanottamisessa kaikkia 12 000:ta ammattisotilasta, vaan, niin kuin hallituksen esityksessä ja ministerin puheenvuorossa ja asiantuntijalausunnoissa näkyy, varsin pientä joukkoa sitä suorituskykyä, jonka Suomi voi antaa oman maansa rajojen ulkopuolella tehtäviin operaatioihin. Näin ollen puheet siitä, että tämä olisi automaattisesti 30 vuoden järjestelmä, tuntuvat aika ontolta, varsinkin kun samassa yhteydessä on esitetty sitä, että vapaaehtoisuuden pohjalta ja edellä kerrotun mukaan pääasiassa jatkossakin edettäisiin.

Sen sijaan haluan kiinnittää huomiota siihen, että perustuslakivaliokunnan lausunto on kyllä jäänyt keskustelussa aika ohuelle huomiolle. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa hyvin yksiselitteisesti sanotaan, että tämän kyseisen järjestelmän olisi suotavaa pohjautua vapaaehtoisuuteen. Siitä en ole kuullut vielä ainakaan hallituspuolueiden edustajilta yhtään mielipidettä, millä tavalla asia teidän mielestänne on, onko perustuslakivaliokunnan lausunto niin ohuesti kirjoitettu. Käsité "suotavaa" ainakin omassa kieliopissani tarkoittaa kyllä varsin velvoittavaa näkemystä.

Mutta kun olen esittänyt kriittistä näkökulmaa lausujienkin puolesta, niin haluan jotain positiivistakin sanoa, ja se on päätöksentekomenettely ja parlamentaarinen kate. Päätök-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

sentekomenettelyssä menttiin valmistelun kautta oikeaan suuntaan ja täälläkin salissa kaivattua parlamentaarista katetta päätöksentekomenettelyyn saatiin, ja ulkoasiainvaliokunnalle siitä yhteydestä myös kiitos.

18.54 Ulkoasiainministeri Timo Soini: Arvoisa rouva puhemies! Kiitän tästä hyvästä keskustelusta. Tämä on tärkeä asia, ja tätä on vuosilinttuulla koetettu saada aikaan, ja nyt meillä on se väline. Meillä on nyt kehikkolainsäädäntö, valtioelinten väliset suhteet, miten tapahtuu, jos ennakoimaton ja ikävä asia tapahtuu. Se on tärkeätä nykymaailmassa. Me pystymme aina pinoamaan ison kasan esteitä, miksi jotain ei voida tehdä, mutta nyt meidän pitää miettiä, miksi jotain voidaan tehdä, antaa, vastaanottaa, jos se on tarpeen. Aina päätös tehdään Suomessa. Aina päätös tehdään kuvatulla prosessilla. Ei ole mitään muuta tapaa.

Edustaja Elovaaralle: Kyllä me mietimme kaikkennäköisiä skenaarioita. Sen takia meillä on aika paljon harjoitustoimintaa, ja kaikki harjoitustoiminta ei ole sitä, että kaverit rynnäkkökivääreillä sohivat tuolla pitkin ja poikin metsiä, vaan meillä on päätöksentekoharjoittelua: tehdään skenaarioita, katsotaan, että tuolta lähtee tuollaisia voimia, tuolta tällaisia, miten hoidetaan kyberasiat, miten hybridiasiat, miten tehdään — ja sitä pitää tehdä kansainvälisesti myös muiden kanssa, se on äärimmäisen tärkeätä. Että jos me täällä vain keskenämme pyörimme ja tulee kansainvälinen kriisi, vaikka sitten se arktinen tsunami, niin milläs me sitten pärjäämme? — Kiitos.

18.56 Mika Kari sd: Arvoisa rouva puhemies! Vielä yksi asia, mikä tuossa äsken unohtui sanoa ja minkä halusin kyllä tulla merkityksi tämän istunnon pöytäkirjaan. Se on se, millä tavalla työnantaja suhtautuu näihin tehtävästä eri syin kieltäytyviin sotilaisiin ja Puolustusvoimien siviilihenkilökuntaan. Toivon, että työnantaja suhtautuu ymmärryksellä ja sellaisella ymmärryksellä, joka ei vaikuta negatiivisesti kyseisen henkilön urakehitykseen, koska tämä tulkinta ilmeisesti jää aika lailla esimiestasolle. En tiedä, onko ministeriössä sitä mietitty, millä tavalla ohjeistus näiden eri syin kieltäytyvien ihmisten osalta sitten tullaan toteuttamaan niin, että henkilöstö myös tässä näkökulmassa olisi tasapuolisen kohtelun arvoista myös työnantajan näkökulmasta.

18.57 Pertti Hakanen kesk: Arvoisa rouva puhemies! Innostuin vielä käyttämään puheenvuoron edustaja Karin jälkeen siitä, millä tavalla kantahenkilökuntaan kuuluvaa kohdellaan, mikäli kieltäytyy. Otan ihan elävästä elämästä esimerkin. Se ei ole millään tavalla nyt näihin kansainvälisiin tehtäviin sopiva, mutta kerron vain sen, mitä Puolustusvoimissa on ollut historian lehdillä: Elettiin vielä 80-luvulla, 90-luvulla aikaa, jolloin sotaharjoituspäiviä saattoi tulla yli sata työpäivää vuodessa kantahenkilökuntaan kuuluvalla opistoupseerille tai upseerille. Silloin tuli tilanteita, joissa kantahenkilökuntaan kuuluva joutui ilmoittamaan esimiehelle, että minulla nyt ei ole mahdollisuutta osallistua tähän ja tähän kahden tai kolmen viikon yhtäjaksoiseen leiriin, ja sen jälkeen tilanne joskus myöskin kriisiytyi niin, että sen henkilökuntaan kuuluvan upseerin taikka opistoupseerin sotaharjoituspäivät oli sitten pariksi vuodeksi kuitattu sillä keskustelulla.

Mutta se oli sitä aikaa. Minä uskon ja luotan siihen, että tänä päivänä myöskin esimiehet arvostavat sitä jokaisen henkilökohtaista arvomaailmaa ja tilannetta yhteiskunnassa, sitä henkilökohtaista perhetilannetta, mikä milloinkin on, ja se tullaan varmasti kyllä arvotta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 61/2017 vp

maan ihan kohdalleen, eikä tuolla varmastikaan ole mitään vaikutusta sotilaan palvelus-
uraan.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 72/2016 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisäl-
lön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.